

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
“Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”**

кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності

МАТЕРІАЛИ

ІХ Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

“ОСВІТА ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ”

(Одеса, 23-24 квітня 2021 року)

Одеса -2021

політики є «Центр дозвілля». У цих центрах люди різних вікових груп займається різними творчими заходами та значущими соціальними контактами.

Після розгляду можливостей соціокультурної діяльності в подальшому як інструмент соціальної політики, можна зробити висновок, що необхідно реконструювати зміст та форми цих видів діяльності для їх посилення соціального націлювання. Основна увага соціокультурної діяльності має повинна бути спрямована на її соціальність, оскільки завдання полягає у відновленні та розвивати сучасні напрямки взаємодії та солідарності, які є нагальними у сучасному суспільстві.

Суспільство та культура - це лише точки зору на ті самі явища. Складові цього простору, загальні приховані функції, що лежать в основі соціокультурних проявів, що знаходяться в цьому просторі.

Необхідно продовжувати вдосконалення «соціальності» соціально-культурної діяльності та «культурної відповідності» соціальної політики. Це завдання також включає значна реконструкція підготовки фахівців із соціально-культурної діяльності. Основний напрямок професійного навчання повинно включати блок соціально-орієнтованих наукових знань: соціологія, соціокультурний дизайн, соціальний інженерія, соціальна діагностика, соціологія культури, соціальна антропологія, соціальна психологія, соціальна педагогіка тощо.

Список використаних джерел

1. Бауліна Т.В. Формування державної політики розвитку інноваційноінтелектуальної сфери / Т.В.Бауліна : монографія. — К. : РВПС України НАН України та МНТУ МОН України, 2010. — 384 с.
2. Бауліна Т.В. Інтелектуальний капітал : стратегічний ресурс трансформації національного господарства / Т.В.Бауліна : монографія. — К. : РВПС України НАН України та МНТУ МОН України, 2009. — 276 с.
3. Вітер Д.В. Стили мислення в управлінні соціальним розвитком / Д.В.Вітер // Актуальні проблеми держ. управління : Зб. наук. пр. / Редкол. : С.М.Серьогін (голова ред.) та ін. — Д. : ДРІДУ НАДУ, 2003. — № 3 (13). — С. 60-71.
4. Киселева Т. Основы социально-культурной деятельности : учеб. пособие / Т. Киселева. – М. : МГУК, 1995. – 136 с.
5. Киселева Т. Социально-культурная деятельность / Т. Киселева. – М. : МГУ культуры и искусств, 2004. – 310 с.

Парадюк Олена Олександрівна – аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ІСТОРИЧНА СВІДОМІСТЬ В ТРАКТУВАННІ РАДЯНСЬКОЇ МЕТОДОЛОГІЇ

Історична свідомість – це складне і багатогранне явище суспільного життя. Її не можна вивчати в якомусь одному аспекті або плані, як не можна, скажімо, дати характеристику простору, користуючись одним виміром. Тут важливим методологічним принципом повинна служити багатоплановість підходу до вивчення історичної свідомості, яка визначається різноманіттям зв'язків та відносин даного феномена з іншими формами суспільної свідомості, у чому, зокрема, проявляється його цілісність. Творчість Михайла Абрамовича Барга займає особливе місце в радянській історіографії. Його роботи теоретичного характеру в значній мірі служили фактором формування історіографічного смаку, культури мислення та дослідження. Підстави для такого припущення надає аналіз основних теоретико-методологічних категорій, якими оперував історик. У 1980-і роки з'являється ряд його ключових робіт: есе «Історична свідомість як фактор історіографії»

(1982), «Категорії та методи історичної науки» (1984), «Епохи та ідеї. Становлення історизму» (1987) [2, с. 17-22]. Всю сукупність концептів-ідей, якими оперував Барг, умовно можна розділити на дві групи: теоретичні та методологічні. До першої групи належать категорії високого ступеня генералізації: «суспільна свідомість», «історична свідомість», «історичне пізнання», «соціальний простір», «соціально-історичний час». До другої – концепти-методи, засоби аналізу: «подія», «менталітет історика», «історична пам'ять», «діалог культур», «історична інформація», які мали прикладний характер в різних історіографічних практиках [3, с. 111].

Зупинимося докладніше на інтерпретації М. Баргом теоретичних концептів. В статті «Історична свідомість як фактор історіографії» М. Барг розглядає історичну свідомість як форму суспільної свідомості, в якій поєднані три модусу часу: минуле, сьогодення та майбутнє. При цьому в широкому сенсі слова він розуміє історичну свідомість як світоглядну характеристику епохи, а у вузькому – як вид історизму або стиль історичного мислення, який і визначає відповідний йому тип історіографії [1, с. 49-66]. В монографії «Епохи і ідеї» М. Барг уточнює свої уявлення про історичну свідомість. Полемізуючи з Ю. Левадою, історик не схильний зводити історичну свідомість до «історичної пам'яті», так як це «значило б ототожнити її лише з досвідом минулого, позбавляючи її вимірів сьогодення та майбутнього» [2, с. 18]. Більш того, на відміну від більшості дослідників він не ставить знак рівності між історичною та суспільною свідомістю. Він розуміє історичну свідомість як структуруючий елемент культури, в якому відображаються панівні в кожному конкретну епоху уявлення про світ та місце в ньому людини. Інакше кажучи, історичну свідомість він визначає через категорію культури, як «фундаментальну світоглядну характеристику культури будь-якої епохи» [2, с. 18]. Таким чином, уявлення М. Барга про історичну свідомість рухалися від розуміння її як форми суспільної свідомості, далі фактора / характеристики культури до визначення історичної свідомості через поняття «науковий світогляд».

Отже, М. Барг визначає історичну свідомість як форму усвідомлення людиною свого становища в світі, просторі та часі. Концепт «історична свідомість», з його точки зору, ширше поняття «суспільна свідомість» (як відображення суспільного буття), оскільки включає в свою структуру уявлення про Космос, земний світ, макро- і мікрокосм людини. Разом з тим він не допускає і повного ототожнення історичної свідомості з такими поняттями одного ряду, як світогляд, світобачення, світогляд. Історична свідомість, в його трактуванні постає як суб'єктивний аспект світогляду епохи, як вивчення світу через того, хто його вивчає. Образно кажучи, історична свідомість – це світ, пропущений через людину.

З концептом «історична свідомість» історик пов'язував поняття «історичне пізнання». На його думку, історичне пізнання або науковий метод – це не що інше, як науковий рівень історичної свідомості. Історичне пізнання має рефлексивну природу, тобто має здатність поглянути на себе як би ззовні, зрозуміти і осмислити само себе. Одночасно історична свідомість є середовищем і передумовою існування науки про історичне минуле. Історична свідомість виконує парадигмальну функцію по відношенню до історичної науки. Вона становить основу стилю історичного мислення, який в свою чергу зумовлює панівний тип історіописання: прагматичну розповідь часів античності, середньовічний літопис, барочну повість і, нарешті, повну наукову історію своєї батьківщини. Зміна картини навколишнього світу веде до зміни стилів історичного мислення: міфологічного, провіденційного, спекулятивно-раціоналістичного, теоретико-методологічного. Однією з умов зміни картини світу, форми історичної свідомості і відповідного їм типу історіографії була зміна концепції часу.

Концепт історичного часу займає центральне місце в теоретичному дискурсі М. Барга. У його лексиконі присутній широкий спектр даного концепту: час, «календарний час, соціальний час, історичний час, соціально-історичний час, час історика. Перш за все, він звертає увагу на відмінності календарного і соціального часу [1, с. 51].

Календарний час – це кількісна міра руху історії, тобто кожна епоха має свою тривалість, інтенсивність, ритм, періодичність. Календарний час рівномірний, ритмічний, не

знає прискорення, його моменти дискретні. Соціальний час – аритмічний, в ньому можлива циклічність, повторюваність, воно не тільки накопичується, але і скидається. Соціальний час допускає зупинки, рух назад, переривчастість не тільки у вигляді революцій, але і зміни «носія історії в даному ареалі». Соціальний час стає історичним в епоху Відродження. В результаті «інтелектуального стрибка» відбулося усвідомлення історичного сенсу часу, тобто членування календарного часу на історичні епохи. Нове історичне відчуття складалося в усвідомленні особливості своєї епохи і в новому ставленні до інших століть а епох. Сенс концепції історичного часу складався в зчленуванні трьох модусів часу «минуле, сучасне, майбутнє». Виникає поняття минулого, яке було відсутнє в історичній свідомості середньовічної людини, що істотно ускладнювало розуміння справжнього. Саме поняття Відродження служило зверненням і визнанням минулого.

Остаточне ж оформлення концепції історичного часу відбулося у XIX століття, ідейним стрижнем якої стає принцип історизму.

Похідною концепту соціально-історичного часу у М. Барга виступає категорія «хроноструктура». Йдеться про структуру часу – його ритм, спрямованість розвитку вгору/вниз, тривалість часових циклів, їх періодичність. Примітно, що хроноструктуру він, з одного боку пов'язує з формаціями, з іншого, говорить про специфіку хроноструктури національної історії та окремих сфер соціальності. Цілком очевидний вплив Ф. Броделя, з працями якого М. Барг був знаком, і зокрема з уявленнями про історичну тривалість в різних часових пластах минулого. Продуктивною є думка про те, що в конструювання історичного часу входить і зміна поколінь. Всі значення цього феномена – роль і місце поколінь в процесі формування ритму історії окремих епох, на думку історика, «досі не отримало належної оцінки в теорії та методології історії» [3, с. 112].

Ще однією складовою концепції історичного часу М. Барга є проблема «часу історика». Сьогодні, за його словами, є «вершиною» історичного часу, «пізнавальний ключ» до історії минулого. Для історика сьогодні виступає «динамічним центром», мостом між минулим та майбутнім. Завдання історика полягає в тому, що, будучи носієм менталітету свого часу, він повинен висловити інший час на мові свого часу. Саме в цьому і відбувається «діалог часів». Пізнання минулого відбувається у вигляді діалогу з минулим на «мові культури» минулого. Отже, історичний час є ключовою світоглядною категорією, а також інструментом історичного пізнання.

Поняття соціально-історичного часу включає уявлення про соціальний простір. Соціальний простір, в його розумінні, включає всі форми соціальної взаємодії в суспільстві. Як марксист М. Барг визнавав і говорив про роль законів в історії, як інтелектуал передчував нове в теорії та методології історії. Законом історії він вважав прискорення течії соціальних процесів у часі, таким же законом був і процес розширення та ущільнення соціального простору. Розширення соціального простору він вбачав у розгортанні панорами всесвітньої історії від античного поліса, середньовічного удільного князівства тощо. Ущільнення ж соціального простору він не схильний був зводити лише до густоті мережі поселень або їх величині. Процес ущільнення він пов'язував з «інтенсивністю спілкувань», а також «множенням кількості зв'язків», в які в ході історії втягувалися як суспільний індивід та й цілі народи. В умовах нашого часу ці слова М. Барга цілком корелюються з новітніми теоріями комунікацій, мережевого суспільства, мережевий епохи [1, с. 59-60].

Список використаних джерел

1. Барг М. А. Историческое сознание как проблема историографии // Вопросы истории. 1982. № 12. С. 49-66.
2. Колесник И. И. Михаил Барг – историк будущего времени // Харьковський історіографічний збірник. 2015. Вип. 14. С. 17-22.
3. Леопа А. В. Историческое сознание как метод научного познания // Философия и культура. 2012. № 3(51). С. 108-114.